

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี
เรื่อง **บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จ**
ของการปรองดองสมานฉันท์
ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี

เรื่อง

บริษัท แนวคิดสู่ความสำเร็จของการรับรองสมานฉันท์
ในระบบพลังงานผ่านของสังคมไทย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง

บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

-- พิมพ์ครั้งที่ ๑ -- จำนวน ๔๐๐ เล่ม - กรุงเทพฯ เล่ม ISSN ๐๘๕๘-๘๗๕๑

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๘

๕๘ หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๗

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ อย่างถูกต้อง
ตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	:	พลตรี ดร.ไชยอนันต์ จันทร์กานารักษ์
บรรณาธิการเล่ม	:	พันเอก อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์
	:	พันเอก ทนงค์ศักดิ์ รุ่งทิม
	:	พันเอกหญิง รัชเกล้า กองแก้ว
	:	น.อ.หญิง จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ
ผู้เขียน	:	นางสาวหัสยา ไทยานนท์
ประจำกองบรรณาธิการ	:	นางสาวมนวดี ตั้งตรงฤทัย
ศิลปกรรม	:	นางสาวชุตินธร พรวิมลกุล
	:	นางกัญจน์พร มหารวารากุล

จัดพิมพ์โดย

กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทร. ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕ เว็บไซต์ www.sscthailand.org

คำนำ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้งการแตกแยกของคนในชาติ ซึ่งได้ทวีความรุนแรงและยืดเยื้อ ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากปัญหาทางโครงสร้างที่ได้ฝังรากลึกอย่างยาวนานในสังคมไทย ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมระหว่างชนชั้นของคนไทยในสังคม ภาพของความขัดแย้งทางความคิดต่างๆ ถูกถ่ายทอดมาสู่สายตาของคนไทยทั่วประเทศ และประชาคมโลกผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่องเปรียบเสมือนการตอกย้ำความขัดแย้งที่นับวันจะทวีความรุนแรง

สังคมไทยในปัจจุบันมีพัฒนาการของความขัดแย้งอยู่ในระยะที่ความขัดแย้งปรากฏชัดเจน เป็นระดับของความขัดแย้งที่มีการเรียกร้องและมีการแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจอย่างชัดเจน และจนถึงขั้นใช้ความรุนแรงโดยปฏิกริยาดังกล่าวอยู่บนหลักเกณฑ์ของการมองประเด็นปัญหาความไว้วางใจแบบอิงการคำนวณหรือ ความไว้วางใจที่อิงอยู่บนหลักประกันทั้งบวกและลบ โดยประชาชนมองว่าต้นทุนที่ต้องเสียไปจากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองลักษณะของความขัดแย้งแบบไม่สมมาตร ที่คู่ขัดแย้ง มีความไม่เสมอภาคกันหรือเท่าเทียมกัน ส่งผลให้แต่ละฝ่ายมีทัศนะหรือความรู้เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งไม่เหมือนกัน “กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งที่สื่อออกมาในรูปแบบต่างๆ”

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ พิจารณาว่าแนวทางสมานฉันท์ คือแนวทางของความปรองดอง เห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจจากประชาชนว่ารัฐจะอำนวยความสะดวก และความเท่าเทียมให้กับประชาชนได้ จึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาในรูปแบบ

ของเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อให้ได้มาซึ่งบริบทที่เป็นแนวคิด
สู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย
โดยการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดที่มีการนำเสนอไว้อย่างหลากหลาย
เพื่อวิเคราะห์ต่อเนืองอย่างเป็นองค์รวม และนำเสนอเป็นบริบทแนวคิด
แบบบูรณาการเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กันยายน ๒๕๕๘

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๓
๑.๓	ขอบเขตการศึกษา	๓
๑.๔	ระเบียบวิธีการศึกษา	๔
๑.๕	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๕

ส่วนที่ ๒ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งและแนวคิด
การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์

๗

๒.๑	ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้ง	๗
๒.๒	กระบวนการเสริมสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์	๑๖
๒.๓	แนวทางการสร้างความปลอดภัยของไทยในปัจจุบัน	๒๑

ส่วนที่ ๓ บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปลอดภัยของสมานฉันท์
ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

๓๑

๓.๑	สภาพปัญหาความขัดแย้งและการปลอดภัยของสมานฉันท์	๓๒
๓.๒	แนวคิดการปลอดภัยของสมานฉันท์	๓๕
๓.๓	แนวทางการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย	๔๑

ส่วนที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔๙

๔.๑ บทสรุป

๔๙

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๕๐

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยอยู่ในสภาพบอบช้ำ มีความขัดแย้ง หวาดระแวง และแตกแยกเกิดขึ้นเป็นวงกว้างในทุกภาคส่วนของประเทศอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลให้การพัฒนาประเทศทุกมิติมีภาวะชะงักงันและเสื่อมถอย ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างทางการเมืองและเลือกข้างอย่างชัดเจนจนเป็นความวุ่นวายถึงขั้นการก่อการประท้วงและเกิดการจลาจลรุนแรง นำความสูญเสียมาสู่ประเทศชาติอย่างประมาธค่ามิได้ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนโดยรวมในทุกมิติ แม้ว่าสังคมไทยได้กลับคืนสู่ความสงบอีกครั้ง ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่หลายฝ่ายยังเชื่อว่า ความขัดแย้งและเห็นต่างที่มีอยู่นั้นได้หยั่งลึกลงสู่ความคิดและจิตสำนึกของฝ่ายที่เลือกข้างอย่างชัดเจนไปแล้ว มิได้เสื่อมสลายไปแต่อย่างใด

วิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองไทย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ได้มีเหตุการณ์ปฏิวัติ รัฐประหาร กบฏ หรือจลาจลนองเลือดเกิดขึ้นแล้วจำนวนหลายครั้ง ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง ๑๙ ฉบับ

เสถียรภาพในระบบการเมืองไทยสะท้อนให้เห็นว่ามีจุดบกพร่องบางประการที่แฝงอยู่ในโครงสร้างการเมืองระดับชาติและระดับการเมืองภาคประชาชน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยมีความผิดพลาด และส่งผลสะท้อนต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากการปกครองระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญที่สุด คือ เสรีภาพ และความเสมอภาค ในขณะที่การเมืองเป็นเรื่องของ

การใช้อำนาจ (authority) หรือการจัดสรรประโยชน์ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการลดปัญหาความขัดแย้งรุนแรงและช่วยให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

ท่ามกลางความไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ทางสังคม อาทิ นักการเมือง ภาคเอกชน หรือประชาชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ส่งผลให้เกิดความสูญเสียและความเสียหายต่อสังคมไทยอย่างมาก สังคมไทยจึงจำเป็นต้องตั้งคำถามว่าสาเหตุแห่งความขัดแย้งเกิดขึ้นได้อย่างไร และจะมีวิธีจัดการความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยที่ได้อย่างไร

ปัญหาเรื้อรังของสังคมไทยและความรุนแรงในห้วงที่ผ่านมา

ที่ผ่านมา สังคมไทยได้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและทางการเมืองอย่างรุนแรงมากขึ้น สืบเนื่องจากแกนนำการเมืองกลุ่มต่างๆ ได้ทำการปลุกระดมมวลชนของตน โดยใช้ข้อมูลที่บิดเบือนในการยุยง ปลุกปั่น และให้ร้ายฝ่ายตรงข้ามเพียงเพื่อหวังประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มตน โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของชาติ จนทำให้คนในชาติแตกความสามัคคี แบ่งออกเป็นฝักฝ่าย แบ่งข้างแบ่งสี และความขัดแย้งนั้นยังกระจายลึกจากระดับประเทศไปจนถึงครอบครัวของคนไทยในทุกภูมิภาค ก่อนที่ “คณะรักษาความสงบแห่งชาติ” หรือ “คสช.” จะเข้ามาควบคุมอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อ ๒๒ พ.ค.๕๘

สถานการณ์ขณะนั้น สังคมไทยกำลังประสบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอย่างรุนแรงในทุกระดับ มีคดีจำนวนมากในชั้นศาล ทั้งยังมีการแอบอ้าง บิดเบือนหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การบังคับใช้กฎหมายยังไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดได้ หรือกับทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก นอกจากนี้สถานการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น อันเป็นสาเหตุของการชุมนุมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จนการบริหารประเทศหยุดชะงัก ส่งผลให้อำนาจรัฐอ่อนแอลง และขาดเสถียรภาพทางการเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

เนื่องจากปัญหาความแตกต่างทางความคิดจนนำไปสู่ความขัดแย้งของไทยนั้น ดำเนินมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ส่งผลกระทบกับความมั่นคงในทุกมิติ ศศย. จึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาในรูปแบบของเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อให้ได้มาซึ่งบริบทที่เป็นแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย โดยการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดที่มีการนำเสนอไว้อย่างหลากหลายเพื่อวิเคราะห์ต่อเนืองอย่างเป็นองค์รวม และนำเสนอเป็นบริบทแนวคิดแบบบูรณาการเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งและแนวคิดการสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์

๑.๒.๒ ศึกษาบริบทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้แก่ สภาพปัญหาและสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมไทย

๑.๒.๓ นำเสนอบริบทของแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ ที่ยั่งยืนในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

๑.๓.๑ ด้านเนื้อหา : ศึกษา รวบรวม และสังเคราะห์ แนวคิดเกี่ยวกับการปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย เฉพาะกรณีปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง / ความคิดเห็นต่างทางการเมือง ห้วงเวลา ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๙ ถึง พ.ศ.๒๕๕๗

๑.๓.๒ ด้านแหล่งข้อมูล : ศึกษา รวบรวม และสังเคราะห์ จากเอกสาร งานวิจัย รายงานการศึกษา และเอกสารวิชาการอื่นๆ จากสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยเสนาธิการทหาร และสถาบันจิตวิทยา

ความมั่นคง ห้วงระยะเวลาที่เข้ารับการศึกษาระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๙ – ๒๕๕๗ ตลอดจนการร่วมระดมสมองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๑.๔ ระเบียบวิธีการศึกษา

ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ดังนี้

๑.๔.๑ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ความขัดแย้งและการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๑.๔.๒ การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดย กระบวนการวิเคราะห์อภิมาน (Meta Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมของ แนวคิดเกี่ยวกับการปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย

๑.๔.๓ การระดมความคิดเห็นโดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) จาก ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่าน ของสังคมไทย

สำหรับเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ฉบับนี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้ ได้มาซึ่งบริบทที่เป็นแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะ เปลี่ยนผ่านของสังคมไทย โดยการรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดที่มีการนำเสนอ ไว้อย่างหลากหลายเพื่อวิเคราะห์ต่อเนื้ออย่างเป็นองค์รวม และนำเสนอเป็น บริบทแนวคิดแบบบูรณาการเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ต่อไป ผู้เขียนจะได้ อภิปราย ๔ ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่ ๑ บทนำและกระบวนการศึกษา ส่วนที่ ๒ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งและแนวคิดการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ ส่วนที่ ๓ บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย และส่วนที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทราบถึงบริบทแนวคิดเกี่ยวกับการปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย
ที่ผ่านมา

๑.๕.๒ ได้แนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการเสริมสร้างความปรองดอง
สมานฉันท์ที่ยั่งยืนในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

๑.๕.๓ หน่วยงานและผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางดังกล่าว
ไปประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ส่วนที่ ๒

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งและ แนวคิดการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์

“ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือการทำงานเป็นกลุ่ม นอกจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลแล้วยังจะมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มด้วย หากสมาชิกกลุ่มมีความแตกต่างกันมากในหลายๆ ด้าน ความขัดแย้งก็จะเกิดมากขึ้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการยากที่คนเราจะทำงานร่วมกันในหน่วยงานโดยปราศจากความขัดแย้ง จนมีคำกล่าวที่ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีในชีวิต แต่ปัญหาไม่จำเป็นต้องมี”

๒.๑ ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict and Conflict Resolution)

ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งจะแบ่งการนำเสนอเป็น ๔ หัวข้อหลัก คือ ความหมายของความขัดแย้ง ประเภทของความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง และเครื่องมือในการแก้ไขความขัดแย้ง

๒.๑.๑ ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาในสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียหรือการพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการของคนในสังคม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ๒๕๔๖) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับที่มอริส (๒๕๔๗) ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

ความขัดแย้งบางครั้งก่อให้เกิดประโยชน์ในการได้แนวคิดใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หรือในบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงก็ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งนั้น จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่อยู่คู่กับมนุษย์ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือในระดับสังคม ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ความขัดแย้งบางครั้งก่อให้เกิดประโยชน์ในการได้แนวคิดใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้แต่บางครั้งถ้าจัดการไม่ดีก็สามารถทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงได้เช่นเดียวกัน สาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอธิบายได้ด้วยหลายตัวแปร เช่น ตัวแปรสภาพภูมิศาสตร์อันก่อให้เกิดข้อพิพาทด้านพรมแดนระหว่างประเทศ ตัวแปรทางสังคมและเศรษฐกิจทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร ตัวแปรทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดปัญหาเชื้อชาติ เป็นต้น

สำหรับการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ กระทำได้โดยวิเคราะห์แยกแยะและระบุมุมมองของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือคู่กรณี การหาต้นตอที่แท้จริงของปัญหาความขัดแย้ง มุมมองหรือทัศนคติระหว่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ผ่านมา รวมถึงรูปแบบวิธีการที่บุคคลเหล่านั้นใช้ในการจัดการความขัดแย้ง การพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์ การประเมินทางเลือก ความเป็นไปได้ที่จะเจรจาไกล่เกลี่ย การเจรจาไกล่เกลี่ยมีหลายรูปแบบแต่ที่รู้จักกันมากคือ การเจรจาโดยค้นหาจุดยืนและจุดสนใจร่วมกัน (มอริส, ๒๕๔๗) อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงเกิดขึ้นในสังคมแล้ว มักมีทางเลือกให้กับมนุษย์ในการจัดการกับความขัดแย้งนั้นอยู่ ๒ ทางหลักคือ

- ๑) การเลือกใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
- ๒) การใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ทั้งนี้ ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมที่เกิดขึ้นมีพลวัตทั้งการขยายและลดลง ในกรณีที่ความขัดแย้งขยายด้วยระดับจนทำให้เกิดการ

มุ่งเอาแพ้ชนะกันมากขึ้น จะมีกระบวนการเข้ามาจัดการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งนั้น ในรูปแบบต่างๆ เช่น การหลีกเลี่ยงปัญหา การใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเอง (Negotiation) การใช้อำนาจตุลาการ (Arbitration) การฟ้องร้องกัน (Litigation) การใช้กระบวนการนิติบัญญัติในการออกกฎหมาย การชุมนุมประท้วงและการใช้ความรุนแรง

๒.๑.๒ ประเภทของความขัดแย้ง

วันชัย วัฒนศัพท์ (๒๕๕๐) ได้แบ่งความขัดแย้ง ออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑) **ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict)** เป็นปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้งอาจจะเกิดจากข้อมูลน้อยไป การแปลผลผิดพลาด การวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่างกัน หรือแม้แต่เป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้งก็เป็นปัญหาขัดแย้งกันได้

๒) **ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict)** เป็นเหตุผลของการแย่งผลประโยชน์ในสิ่งที่คุณเหมือนมีหรือไม่มีเพียงพอ เป็นเรื่องของทั้งตัวเนื้อหา กระบวนการและจิตวิทยา

๓) **ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structure Conflict)** เป็นเรื่องของอำนาจ แย่งชิงอำนาจการกระจายอำนาจ ปัญหาโครงสร้าง รวมไปถึง กฎ ระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ ระยะเวลา และระบบ

๔) **ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict)** เป็นปัญหาด้านความสัมพันธ์บุคลิกภาพ พฤติกรรมต่างๆ ในอดีต อารมณ์ที่รุนแรง ความเข้าใจผิด หรือการสื่อสารที่บกพร่อง

๕) **ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict)** เป็นปัญหาของระบบความเชื่อ ความแตกต่างในค่านิยม ขนบประเพณี ประวัตินิยามที่หล่อหลอมความเป็นตัวตนขึ้นมา

นอกจากการแบ่งประเภทความขัดแย้งโดยทั่วไปแล้ว ยังสามารถแบ่งประเภทความขัดแย้งได้เป็นความขัดแย้งภายในรัฐ (Intrastate Conflict) ที่ยืดเยื้อและรุนแรงถึงขั้นมีการสูญเสียชีวิต โดยหลักแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑) ความขัดแย้งที่มุ่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองหรือโครงสร้างอำนาจรัฐ (อุดมการณ์ทางการเมือง)

๒) ความขัดแย้งที่มุ่งเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองหรือจัดสรรผลประโยชน์ (กลุ่มอำนาจ/ผลประโยชน์)

๓) ความขัดแย้งที่มุ่งแยกตัวเป็นรัฐอิสระ (อัตลักษณ์/ชาติพันธุ์) ซึ่งเหล่านี้จะเป็นการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางความเชื่อ ชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมเศรษฐกิจ

ความขัดแย้งเหล่านี้มักจะเป็นการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางความเชื่อ ชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมเศรษฐกิจ และอาจทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและจิตใจระหว่างผู้คนในสังคมเกิดการแบ่งฝายอย่างชัดเจน มีทัศนคติที่เป็นศัตรูต่อกันโดยมุ่งตอบโต้ทำร้ายกันถึงในระดับที่การดำรงอยู่ของอีกฝ่ายเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายตน รวมถึงเกิดแรงต้านต่อความพยายามใดๆ ที่จะประนีประนอม

๒.๑.๓ การแก้ไขความขัดแย้ง

การแก้ไขความขัดแย้งที่กลายเป็นความยืดเยื้อและรุนแรงจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและแก้ไขที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง การแก้ไขความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง สังคม และ/หรือเศรษฐกิจ ตลอดจนทัศนคติและความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งและ/หรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในสังคม ซึ่งมุ่งเน้นในการขจัดเงื่อนไขของความขัดแย้งและสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเกิดสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคม Edward Azar อ้างถึงใน Abu-Nimer (๒๕๕๐) เห็นว่าการจัดการ

ความขัดแย้งที่เรื้อรัง (Protracted conflict) ที่เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่สามารถใช้การจัดการความขัดแย้งทางการทหารที่เน้นยุติความขัดแย้งชั่วคราว โดยปราศจากการเข้าไปตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความรู้สึกปลอดภัย อัตลักษณ์ การมีส่วนร่วม ความเท่าเทียมกันโดยสามารถอธิบาย ได้เป็น ๓ แนวทางประกอบด้วย ๑) การแก้ปัญหาที่รากเหง้าที่ระดับโครงสร้าง ๒) การฟื้นฟูบูรณะผู้คน สังคม ภายหลังจากเผชิญความรุนแรงทางตรง ๓) การปรองดอง ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน ความรุนแรงมีต้นทุนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม ถ้ายุติความรุนแรงได้ก็จะก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมในวงกว้าง การจัดการความขัดแย้ง ต้องทำควบคู่กันไปในหลายระดับด้วยการลดพฤติกรรมความขัดแย้งให้น้อยลง การสร้างความเข้าใจ และแปรเปลี่ยนความสัมพันธ์ ความรุนแรงทางตรงที่เกิดขึ้น ที่เห็นความรุนแรงได้ชัดเจน สามารถยุติได้ด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่ การลดความขัดแย้ง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยุติได้โดยแปรเปลี่ยนโครงสร้าง และความไม่เป็นธรรม และความรุนแรงทางวัฒนธรรมยุติได้ด้วยการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน

๒.๑.๔ เครื่องมือในการแก้ไขความขัดแย้ง

วันชัย วัฒนศัพท์ (๒๕๕๐) การแก้ไขความขัดแย้งนั้น สามารถเลือกใช้ เครื่องมือและวิธีการในการยุติความรุนแรงได้หลากหลายวิธี ประกอบไปด้วย การเจรจา (Negotiation) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การสานเสวนา (Dialogue) และการประชาเสวนาหาทางออก (Deliberation) สามารถอธิบายได้คือ

การเจรจา หมายถึง การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้งที่มีอำนาจตัดสินใจ นอกจากนี้ การเจรจามีความแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยอย่างชัดเจน กล่าวคือ การเจรจเป็นการที่คู่ขัดแย้งพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงหรือยุติปัญหาด้วยกันเองโดย ไม่ต้องพึ่งพิงบุคคลที่สาม และการเจรจเป็นวิธีการที่คู่ขัดแย้งมักเลือกใช้ใน การจัดการปัญหาเป็นอันดับแรก นอกเสียจากว่าปัญหามีระดับที่รุนแรงมากขึ้น

จนควบคุมได้ยาก คู่ขัดแย้งจึงจะเลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

การไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการที่บุคคลที่สามเข้ามาช่วยกำกับกระบวนการและกระตุ้นให้คู่ขัดแย้งตัดสินใจหาข้อตกลงร่วมกัน การใช้การไกล่เกลี่ยเนื่องจากทั้ง ๒ ฝ่ายไม่สามารถเจรจากันได้เอง ก็ต้องอาศัยฝ่ายที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยหรือที่เรียกว่าการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

การสานเสวนา เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งภายในและระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในสังคม เพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนเพื่อร่วมกันหาทางออกหรือแนวทางในการปรับโครงสร้างต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อตกลงที่ได้จะเกิดการยอมรับร่วมกันจากสังคมอย่างน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามำกำหนดถึงเนื้อหาที่ควรจะเป็นรวมถึงภาพของอนาคตร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งวิธีการต่างๆ เหล่านี้ต้องดำเนินควบคู่กันไปบนฐานคิดที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าความรุนแรงไม่อาจนำมาซึ่งเป้าหมายและทางออกที่ยั่งยืนได้

การประชาเสวนาหาทางออก เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในเรื่องยากที่มีหลายฝ่ายเกี่ยวข้องและต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน กระบวนการประชาเสวนามีความแตกต่างจากการสานเสวนาคือ การประชาเสวนาหาทางออกจะเน้นที่ผลลัพธ์คือการตัดสินใจร่วมกันของผู้เข้าร่วม ส่วนการสานเสวนาอาจไม่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจร่วมกันก็ได้

๒.๑.๕ เครื่องมือทางกฎหมายในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในอดีต

การนิรโทษกรรม (Amnesty) หรือเรียกอย่างหนึ่งว่า “การลืม” ซึ่งเมื่อเป็นกระบวนการทางกฎหมายก็หมายถึงการที่กฎหมายไม่ถือว่าการกระทำการกระทำเป็นความผิด และโทษซึ่งเป็นผลสำหรับการณ์นั้นไม่ต้องถูกนำมาบังคับใช้

หรือเป็นการยกโทษให้ทั้งหมด ถือเสมือนหนึ่งว่ามีได้เคยต้องโทษนั้นมาเลย คือ ให้ลืมความผิดนั้นเสีย ผลของการนิรโทษกรรมนั้นมุ่งโดยตรงไปที่การกระทำผิดนั้นเอง ซึ่งถือว่าไม่เป็นการผิดกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ความผิดซึ่งจะตกไปยังตัวบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นย่อมต้องถูกลบล้างตามไปด้วย (สราวุธ เบญจกุล, ๒๕๕๐) นิรโทษกรรมเป็นการถือเสมือนหนึ่งว่า ผู้กระทำความผิดนั้นๆ มิได้กระทำความผิดเลยก็เท่ากับเป็นการลบล้างกฎหมายฉบับก่อนๆ ซึ่งเป็นการออกกฎหมายย้อนหลังนั่นเอง แต่การนิรโทษกรรมเป็นการย้อนหลังที่ให้คนแก่ผู้กระทำความผิดจึงสามารถบังคับใช้ได้ โดยสภาพการนิรโทษกรรมจึงเป็นการยกเลิกความผิดของกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งต้องกระทำโดยฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา การที่จะผูกพันจะต้องออกเป็นกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ไม่น้อยกว่าพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ อาจกระทำในรูปพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือเป็นการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ต้องเป็นกรณีที่มีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นแล้วแล้วมีเหตุผลทางนิตินโยบายที่เห็นว่าการเอาโทษจะไม่สมประโยชน์ จึงตรากฎหมายไม่เอาโทษการกระทำผิดเหล่านั้น ลักษณะของความผิดที่สามารถนิรโทษกรรมได้นั้น อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑) นิรโทษกรรมทางแพ่งคือไม่ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดในทางแพ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่า ไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เช่น การกระทำการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

๒) นิรโทษกรรมทางอาญา ผลของการนิรโทษกรรมในกรณีนี้ต้องพิจารณาตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาเสียก่อน ซึ่งการกระทำจะเป็นความผิดอาญาได้นั้น ต้องเป็นไปในกรณี

๒.๑) มีการกระทำของค้บระกอบความผิดตามท้กฎหมาย บัญญุติ และการกระทำน้ันกฎหมายบัญญัติให้เป็ความผิด กฎหมายอาญา แต่ละเรื่งน้ันจะบัญญัติอธิบายการกระทำท้ห้ามกระทำหรือให้กระทำเอาไว้ ซึ่งการจะฝ่าฝืนน้ันผู้ฝ่าฝืนกฎหมายต้องม้เจตนาท้จะกระทำผิดน้ัน, ประมาทจนนำไปสู่การกระทำผิดน้ัน, ท้ังม้เจตนาท้ังไม่ประมาทแต่กฎหมาย ก้ถือว้่าทำผิด หรือกฎหมายอาญาในบางเรื่งก้ต้องการเจตนาพิเศษ เช่น ต้อง กระทำไปด้วยเจตนาทุจริต และการกระทำและผลท้เกิดขึ้นต้องสัมพันธ์กัน

๒.๒) การกระทำน้ันไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด คือมี การกระทำผิดเกิดขึ้น แต่กฎหมายกำหนดไว้ว้่าหากม้กรณีประกอบกับ การกระทำน้ัน หรือมีเหตุท้ผู้กระทำน้ันทำได้ ก้จะทำให้การกระทำน้ันไม่มีผิด เช่น การบ้องกันตนโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็ต้น

๒.๓) การกระทำน้ันไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ การยกเว้นโทษ เป็กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ว้่าการกระทำน้ันเป็ความผิด แต่ไม่ต้องรับโทษ เนื่องจากเหตุท้เกี่ยวข้องก้บความรู้ ความรับผิดชอบของผู้กระทำ เช่น เด็กอายุ ต้่ากว้่า ๑๐ ปี กระทำผิดกฎหมายอาญา ในทางกฎหมายถือว้่าการกระทำผิด กฎหมายน้ันเกิดขึ้นสำเร็จแล้ว แต่กฎหมายอาญามาตรา ๗๔ กำหนดไว้ว้่า ไม่ต้องรับโทษ เป็ต้น

เมื่อเป็รียบเทียบก้บกฎหมายน้รโทษกรรมก้บกฎหมายอาญาแล้ว เห็นว้่ากฎหมายน้รโทษกรรมมีลักษณะท้ยกเว้นความผิดและยกเว้นโทษ ตามกฎหมายอาญา แต่เป็นการยกเว้นความผิดและยกเว้นโทษท้มีเจ็อนใจ โดยเจ็อนใจในการยกเว้นความผิดและยกเว้นโทษน้ันเป็การเฉพาะต่างจากท้ กฎหมายอาญาซึ่งวางหลักไว้เป็การทำว้ไป

การนิรโทษกรรมมีผลในทางอาญาเพียงใด ขึ้นอยู่กับเนื้อหา ที่กฎหมายนิรโทษกรรมแต่ละฉบับกำหนดไว้ด้วย ทั้งนี้ การกระทำนั้นที่กฎหมาย นิรโทษกรรมมุ่งประสงค์นั้น โดยตัวของการกระทำนั้นเองในสาระสำคัญ หากมิได้ มีการนิรโทษกรรมก็เป็นการกระทำที่เข้าองค์ประกอบความผิดของกฎหมายอาญา และมีได้เข้าข่ายการยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษ แต่เมื่อได้รับการนิรโทษกรรม จะเกิดสภาพที่เป็นทั้งเว้นความผิดและยกเว้นโทษ จากลักษณะดังกล่าวนี้เอง จึงมีผู้กล่าวว่า กฎหมายนิรโทษกรรมเป็นเรื่องที่อยู่นอกความรับผิดชอบในทางอาญา

๓) นิรโทษกรรมทางปกครอง เป็นการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง คือ การยกเลิกการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้าง ผลผูกพันขึ้นระหว่างบุคคลอันกระทบต่อสถานภาพหรือสิทธิหรือหน้าที่ของ บุคคลนั้นให้สิ้นไป โดยทั่วไปตามในหลักกฎหมายเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่ง ทางปกครอง หากฝ่ายปกครองได้มีคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องพิจารณาเพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น หรือแม้แต่ในส่วนคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย หากก่อความเสียหาย ต่อสังคมส่วนรวม หรือกรณีเมื่อมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายภายหลังออกคำสั่ง ทางปกครองเปลี่ยนแปลงไป ก็อาจยกเลิกได้ ตามกฎหมายนิรโทษกรรม เนื่องจาก เป็นการทำให้ “โทษ” ที่ได้รับจากกฎหมายนั้นสิ้นผลไปการเพิกถอนคำสั่ง ทางปกครองที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายนิรโทษกรรม จึงต้องเป็นคำสั่ง ทางปกครองที่ไม่ให้ประโยชน์หรือ “คำสั่งทางปกครองที่ก่อให้เกิดภาวะ” อันได้แก่ เป็นคำสั่งทางปกครองที่ส่งผลกระทบต่อสถานะในทางกฎหมายในทางเป็นผลร้าย หรือมีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือแม้คำสั่ง ปฏิเสธการออกคำสั่งในทางที่เป็นคุณก็ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองที่ก่อให้เกิดภาวะ แก่บุคคลผู้รับคำสั่งทางปกครอง เช่นกัน

กระบวนการการนิรโทษกรรมนั้น**ต้องทำเป็นพระราชบัญญัติ** ซึ่งการตราเป็นพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภา^๑ เป็นไปในแนวทางเดียวกับประเทศต่างๆ ซึ่งมักกำหนดให้รัฐสภาเป็นองค์กรที่มีอำนาจนิติบัญญัติ คือ สามารถวางกฎเกณฑ์เป็นการทั่วไป อันมีผลให้บุคคลในระบบกฎหมาย ต้องทำตาม ทั้งนี้เหตุผลโดยทั่วไปที่ต้องให้องค์กรรัฐสภาทำหน้าที่นี้ ก็เนื่องมาจากในระบอบประชาธิปไตยเมื่อถือว่าอำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชน ดังนั้นเรื่องสำคัญที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งหมด ต้องทำโดยกฎหมายโดยเมื่อกฎหมาย เป็นเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน จึงต้องออกโดยรัฐสภาผู้แทนประชาชนเท่านั้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ๒๕๓๘) การตรากฎหมายเป็นพระราชบัญญัติ จึงเป็นการแสดงถึงการยอมรับจากประชาชนด้วย จะเห็นได้ว่า แม้คณะรัฐประหารจะมีคำสั่ง ประกาศต่างๆที่มีผลเช่นกฎหมายออกมา แต่ไม่เคยมีประกาศหรือคำสั่ง คณะปฏิวัติที่เกี่ยวความผิดของตนเองเลย มีแต่การตราเป็นพระราชบัญญัติเท่านั้น อาจมีบ้างที่เป็นพระราชกำหนด ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายในลำดับเดียวกับกับพระราชบัญญัติ แต่การตราพระราชกำหนดนั้นเป็นการดำเนินการในกรณีพิเศษของฝ่ายบริหาร ที่จะใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติเพื่อกรณีอันมีเหตุจำเป็นเฉพาะ และการตราพระราชกำหนดนั้นต้องได้รับการตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญและรัฐสภาอีกครั้งจะเห็นได้ว่าการตรากฎหมายนิรโทษกรรมในรูปแบบพระราชบัญญัติ ก็เป็นหลักประกัน “ความชอบธรรม” ของตัวกฎหมายนั่นเอง

๒.๒ กระบวนการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๒.๒.๑ *การสร้างสังคมสมานฉันท์* จำเป็นต้องอยู่บนเงื่อนไขของการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีหรือการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นสำคัญ โดยถือว่าสันติวิธีเป็นทางเลือกหลักเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง และยึดมั่นในหลักมนุษยธรรม เพื่อปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากการใช้ความรุนแรง

ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือกลุ่มคนผู้ก่อความรุนแรง ต่างเกิดขึ้นจากเงื่อนไขที่เชื่อว่าต่างฝ่ายต่างมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรง เป็นวิธีการบรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง ไม่ว่าจะเข้าไปเพื่อเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการใช้ความรุนแรง แม้จะเป็นมาตรการในการจัดการปัญหาที่ดำเนินการได้ง่ายและรวดเร็ว แต่การใช้ความรุนแรงจัดการปัญหา กลับจะทำให้สังคมมองไม่เห็นทางเลือกทางการเมืองอื่นๆ และที่สำคัญยังอาจทำให้ความขัดแย้งยิ่งขยายวงกว้างและนำไปสู่การเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงหนักขึ้น

การเผชิญปัญหาความรุนแรงตามแนวทางสมานฉันท์ จึงหมายถึงการเข้าถึงวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยสันติวิธีเป็นหลัก อีกทั้งยังต้องหาหนทางสร้างสันติสุขและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคตไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้ ฝ่ายรัฐเองจำเป็นต้องวางรากฐานของการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีในสังคม โดยหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มีความล่อแหลมต่อการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงได้ทุกขณะ รวมถึงการเสริมสร้างให้สันติวิธีเป็นแนวทางหลักในนโยบายการแก้ไขปัญหาความรุนแรงภายในประเทศในระยะยาว ดังเช่นการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี

สำหรับกระบวนการจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบสันติวิธี มีวิธีการที่สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นกับว่าความขัดแย้งอยู่ในสถานการณ์ใดระหว่างก่อนเกิดสถานการณ์ ระหว่างที่เกิดสถานการณ์ และภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งผ่านพ้นไปแล้ว ในกรณีที่พบว่าความขัดแย้งกำลังจะก่อตัวแนวทางการจัดการเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมคือ การเสนอแนวทางไตสวนสาธารณะ (Public hearing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ควรเกิดก่อนที่จะมีการดำเนินการ

ตัดสินใจในนโยบายสาธารณะขนาดใหญ่ เพื่อให้พรรคชนที่แตกต่างขัดแย้งกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ได้รับการพิจารณาและนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและการตัดสินใจร่วมกันของคนในสังคม

ในกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นและนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายที่ตรงข้ามกัน เช่น การชุมนุมเรียกร้อง การปิดถนน ล้อมทำเนียบรัฐบาลหรือส่วนราชการ ปิดล้อมโรงงาน เป็นต้น แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมก็คือการสร้างพื้นที่สำหรับการสานเสวนาระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งผ่านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบมีคนกลาง ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนกลุ่มผู้เรียกร้องและผู้แทนภาควิชาการ โดยอาจเป็นการเจรจาเพื่อต่อรอง (Negotiation) เพื่อหาข้อแลกเปลี่ยนบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่ซับซ้อนนักหรือการเจรจาไกล่เกลี่ย คนกลาง (Mediation) ในกรณีที่คู่ขัดแย้งเห็นว่าทั้งคู่ต่างไม่สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันได้โดยลำพัง จึงต้องอาศัยการยอมรับความช่วยเหลือจากคนกลางเป็นผู้ช่วยตัดสินใจในปัญหาความขัดแย้ง

๒.๒.๒ กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative justice) ซึ่งเป็นกระบวนการเยียวยาปัญหาความขัดแย้งโดยให้ความสนใจในการฟื้นฟูแก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้คุณค่าเรื่องการลงโทษผู้ทำผิด โดยยกระดับความสำคัญของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น รวมทั้งการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเรียกร้องให้ผู้ทำผิดแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลหรือชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการข้อพิพาทที่มีรากฐานอยู่ในวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม เช่น การประชุมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้าน การบรรเทาและเยียวยาความเสียหายของเหยื่อด้วยจารีตกฎหมายในชุมชน เป็นต้น

๒.๒.๓ การสร้างบรรยากาศแห่งการปรองดอง เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเกิดควบคู่ไปกับแนวทางทางกฎหมายและการบริหารเพื่อการแก้ไขปัญห ความขัดแย้ง ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า แนวทางการสร้างการปรองดอง

จะต้องเป็นแนวทางที่ถูกผลักดันโดยรัฐบาล ในฐานะเป็นเจ้าภาพหลักในการสื่อสารสังคมเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการปรองดอง ซึ่งเป็นบทบาทเดียวกับรัฐบาลทุกประเทศที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลควรแสดงเจตจำนงทางการเมือง รวมทั้งมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่จะสร้างความปรองดองในชาติโดยเร็ว รัฐบาลต้องระดมพลังของประชาชน องค์กรจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อการสร้างความตระหนักให้สังคมเห็นว่าบัดนี้ได้ถึงโอกาสที่สำคัญที่สังคมจะต้องมาขบคิดกันเพื่อสร้างแนวทางร่วมกันในการความปรองดองในชาติให้เกิดผลขึ้นมาให้ได้ ด้วยความร่วมมืออย่างกว้างขวางของสื่อมวลชน ในการส่งเสริมให้มีการสื่อสารต่อสังคมถึงความคืบหน้าของกระบวนการปรองดองในชาติทั้งในแง่สาระและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้เกิดบรรยากาศของการอภิปรายและถกเถียงประเด็นที่มีความเห็นแตกต่างด้วยหลักเหตุและผลอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สร้างให้เกิดบาดแผลและความเจ็บช้ำให้กับสังคมและปัจเจกบุคคลจำนวนมาก จึงต้องมีการพิจารณาเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งในรูปของตัวเงินและความรู้สึก อาทิ การยกย่องให้เกียรติผู้สูญเสีย หรือการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นที่ระลึกถึงบทเรียนต่อเหตุการณ์ทางการเมืองของสังคมไทย ต้องสร้างบรรยากาศใหม่ที่มุ่งเน้นให้คนในชาติมองถึงอนาคตร่วมกัน สังคมจะต้องร่วมมือกันในการงดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่ายู่ในสังคมที่ไม่เคารพกฎหมายและหลักนิติรัฐ อาทิ การใช้มวลชนในการเรียกร้องหรือกดดันองค์กรต่างๆ เช่น องค์กรตุลาการ หรือการแก้ไขปัญหาค้างๆ ด้วยวิธีการอันผิดกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการสร้างความปรองดองของประเทศต่างๆ ในโลกที่เคยผ่านประสบการณ์ดังกล่าวมาแล้วพบว่า สิ่งที่จะต้องเริ่มทำก่อนที่จะดำเนินไปสู่กระบวนการอื่นๆ คือ หลายประเทศได้เลือกที่จะสร้างบรรยากาศแห่งความปรองดอง โดยพยายามยกเลิกกฎหมายต่างๆ และ

การใช้อำนาจของรัฐที่กระทำต่อมวลชนอย่างไม่เป็นธรรม มีการปลดอาวุธ
อย่างเป็นทางการ เพื่อนำความขัดแย้งเข้าสู่การเจรจาหรือ เพื่อหาข้อตกลง
ร่วมกันในโต๊ะเจรจา ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้น ภาคมวลชนและภาครัฐ
ควรร่วมมือกันงดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าจะอยู่ในสังคมที่ไม่เคารพ
กฎหมายและหลักนิติรัฐ ต้องสร้างบรรยากาศแห่งความปรองดองโดยยกเลิก
การใช้มวลชนในการเรียกร้องกดดันต่อองค์กรต่างๆ ทั้งต่อองค์กรตุลาการ
และการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานราชการ การยกเลิกการก่อตั้งหมู่บ้าน
มวลชน เนื่องจากเป็นปมขัดแย้งหลักที่สำคัญในสังคม ทั้งนี้เพื่อลดความกดดัน
ต่อหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นต่างกันเพื่อให้ระบบของ
ความยุติธรรมสามารถดำเนินการต่อไปได้โดยปราศจากความตึงเครียด เพื่อให้
เกิดความถูกต้องชอบธรรมตามกระบวนการยุติธรรม ทุกฝ่ายควรลด
ความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมโดยยุติความเคลื่อนไหวใดๆ
ที่อาจถูกตีความได้ว่าเป็นความพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อ
สถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว มีความเกี่ยวข้องกับ
สถาบันที่อยู่ในความเชื่อถือศรัทธา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของประชาชน
ชาวไทย สื่อมวลชนควรสนับสนุนกระบวนการสร้างความปรองดอง

๒.๒.๔ การหลีกเลี่ยงการสร้าง ความขัดแย้งใหม่ โดยสื่อควรเลือกเสนอ
ความเห็นทางการเมืองด้วยความเป็นกลาง และมีนัยเพื่อหาแนวทางร่วมกัน
ในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในชาติอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุดแล้ว
เพื่อการมองอนาคตไปข้างหน้าร่วมกัน สังคมไม่ควรรื้อฟื้นเอาผิดกับการทำรัฐประหาร
ที่ผ่านมาในอดีต และต้องหามาตรการในการป้องกันมิให้เกิดการรัฐประหารอีก
ในอนาคต

๒.๓ แนวทางการสร้างความปรองดองของไทยในปัจจุบัน (Reconciliation)

การปรองดอง อาจมองได้ในแง่มุมมองเชิงทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ โดยในแง่มุมมองเชิงทฤษฎีนั้น การปรองดองได้แก่กระบวนการต่างๆ ที่ป้องกันแก้ไขไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้งโดยการสร้างสันติภาพ หักยัดยั้งจรจรรยาและสร้างสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับว่าอาจไม่ใช่นักที่จะสามารถทำตามแนวคิดเชิงทฤษฎีของการปรองดอง เนื่องจากการปรองดองไม่ใช่การกระทำที่จะสามารถแยกออกจากสังคมที่มีปัญหาความขัดแย้งและความหวาดกลัวอย่างรุนแรงออกไปได้ การปรองดองไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นกระบวนการที่ยากลำบาก ยาวนาน คาดเดาไม่ได้ และเกี่ยวข้องกับการวางแผน ขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย และต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น การมีสันติธรรมแทนที่จะแก้แค้น การจัดการความทรงจำร่วมกัน และสร้างการอธิบายจากมุมมองต่างๆ ของคู่ขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างความปรองดองเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชังแตกแยกและสร้างความไว้วางใจเพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง โดยผ่านการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น การเมตตาให้อภัย ตลอดจนการมองภาพอนาคตของสังคมร่วมกัน

๒.๓.๑ เน้นหลักการสร้างความปรองดอง

๑) การสานเสวนาเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการนำไปสู่การสร้าง
ความปรองดอง การสานเสวนาที่แท้จริงเกิดขึ้นได้เมื่อคู่กรณีมาร่วมกันสนทนาเพื่อนำไปสู่ข้อตกลงโดยต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมอง ความรู้สึกโกรธ เกลียดที่มีต่อกัน การสานเสวนาที่แท้จริงถึงจะนำไปสู่การสร้างความปรองดองได้

โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ความขัดแย้งและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น

๒) เน้นหรือจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของคน การเปิดเผยอารมณ์ความรู้สึกของตนเองสามารถที่จะเยียวยาอดีตและความเจ็บปวดในปัจจุบันได้ และแง่มุมของความยุติธรรมที่สำคัญมากคือ การเยียวยาความรู้สึกของคนที่เจ็บปวด กระบวนการ (Process) ที่จะจัดการกับคนที่เกลียดชังกัน ได้มาพูดคุยกันเพื่อขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันไปสู่อนาคต ดังนั้นการเตรียมการเพื่อนำมาสู่กระบวนการพูดคุยจึงมีความสำคัญมาก และทำให้เกิดการเข้าใจในความเจ็บปวดของแต่ละฝ่าย โดยต้องการพื้นที่ปลอดภัยสำหรับคู่กรณีในการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น สำหรับการเยียวยาความรู้สึกทางจิตใจ รวมถึงการยอมรับความจริงแทนหนทาง การต่อสู้กัน

๓) ความปรองดองเกิดขึ้นได้เมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง เช่น การอพยพหากเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยและมั่นคงในการอยู่ร่วมกัน การให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็นแต่จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าความต้องการของมนุษย์ถูกละเลย

๔) ศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากในการแก้ไขความขัดแย้ง ในการเยียวยาความรู้สึกของผู้คน การสร้างความสัมพันธ์ที่แตกร้างขึ้นมาใหม่ ต้องการมากกว่าเครื่องมือในการเจรจา ไกล่เกลี่ย ที่เพียงแต่ค้นหาความต้องการและความต้องการที่แท้จริงเท่านั้น แต่ต้องใช้สัญลักษณ์และพิธีกรรม กล่าวคือใช้ทั้งความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมในการสร้างความปรองดอง

๕) การสร้างความปรองดองจำเป็นมากที่จะต้องใช้แนวทางที่หลากหลาย ทั้งด้านจิตใจกฎหมาย สังคม วัฒนธรรม จิตวิทยาและการเมือง การเจรจาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสันติภาพได้ แต่ต้อง

สร้างกิจกรรมร่วมกันในภาคประชาสังคมด้วย การสร้างความปรองดองจะประสบความสำเร็จถ้าได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ที่สำคัญมากคือผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคู่อริ

๖) การสร้างความปรองดองเน้นที่หัวใจ (Heart) และความคิด (Head) การเน้นที่ความคิดคือการกำหนดเป้าหมายของการพูดคุย และทำให้การพูดคุยดำเนินต่อไปในทิศทางที่ควรจะเป็น ส่วนการเน้นที่หัวใจคือเป็นการพูดคุยกันถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่อยู่ลึกในจิตใจ

๗) การให้อภัยมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ควรยึดติดแต่เพียงรูปแบบเดียว แต่ละวัฒนธรรมก็มีมุมมองต่อการให้อภัยและการสร้างความปรองดองที่แตกต่างกันออกไป

๘) ความยุติธรรมแบบใดที่เหมาะสมสำหรับการสร้างความปรองดอง ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์กลับคืนมาระหว่างคู่อริ หรือความยุติธรรมแบบมุ่งแก้แค้น ที่เน้นลงโทษผู้กระทำผิด เนื่องจากเหยื่อมีความต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิด จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายทั้งนักปฏิบัติและนักวิชาการในการจะเลือกใช้ความยุติธรรมแบบไหนภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง แม้คำตอบของความยุติธรรมไม่ได้อยู่ที่การยอมคืนดีเสมอไป แต่อย่างไรนั้น แนวทางหนึ่งที่นักสันติวิธีมักใช้อย่างกว้างขวางเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคมได้อีกหนึ่งรูปแบบคือ ความยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่าน

๒.๓.๒ การประยุกต์ใช้กระบวนการและเครื่องมือในการสร้างความปรองดองในระยะเปลี่ยนผ่านของไทย

กระบวนการสร้างความปรองดองในชาติและสังคมอาจจะอาศัยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกันหลายวิธีการก็ได้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ

ก็คือการสร้างสังคมที่คนเห็นต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (Peaceful Coexistence) เครื่องมือในการสร้างความปรองดองเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เกิดความไว้วางใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตย (A Culture of Democracy) ประกอบไปด้วยการเยียวยาทางจิตใจ (Healing) กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative Justice) การเล่าความจริง (Truth-telling) และการชดเชย (Reparation)

๑) การเยียวยาทางจิตใจ (Healing)

นอกจากผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายทางร่างกาย เช่น การได้รับบาดเจ็บแล้ว ผู้เสียหายยังอาจได้รับความเสียหายทางจิตใจด้วย เช่น ความตึงเครียด ความรู้สึกเจ็บปวดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความรู้สึกว่าตนเองไม่ใช่ส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การเยียวยาผู้เสียหาย จึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงการเยียวยาเฉพาะสุขภาพกายของผู้เสียหายเพียงอย่างเดียวหากแต่ต้องมีการเยียวยาสุขภาพจิตของผู้เสียหาย และทำให้ผู้เสียหายได้มีสถานะความเป็นอยู่ในสังคมที่ดี ดั่งเดิมด้วย ส่วนปัญหาที่ว่า ผู้เสียหายจะต้องได้รับการเยียวยาอะไร หรืออย่างไรบ้างนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคล สภาพทางการเมือง วัฒนธรรม และเหตุการณ์อันทำให้เกิดความทรงจำที่เจ็บปวดแก่ผู้เสียหายด้วย ทั้งนี้ แนวทางของไทยอาจต้องเน้นการให้ความสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหาย ได้แก่

๑.๑) การทำความเข้าใจกับบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Understanding Context) การทำความเข้าใจกับบริบทของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการแรกที่สำคัญในการกำหนดแผนการเยียวยาผู้เสียหายว่าจะเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างไร โดยการกำหนดแผนการเยียวยาผู้เสียหายจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง และจะต้องสอดคล้องกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมด้วย

๑.๒) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (Use Local Resources) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น คือ การใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้การเยียวยาผู้เสียหายประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้เกิดการเยียวยาที่สอดคล้องต่อวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนนั้นๆ

๑.๓) การเยียวยาควบคู่กับการสร้างสิ่งใหม่ร่วมกัน (Link Healing with Wider Reconstruction Efforts) การหาความจริง การยอมรับผิดและความยุติธรรม ไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการเยียวยาผู้เสียหายได้ การนำผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อไม่ให้เหยื่อรู้สึกได้รับความไม่เป็นธรรมดำรงอยู่

๒) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเยียวยาผู้เสียหายและการลงโทษผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการพูดคุยกันเพื่อวิเคราะห์ว่าอะไรคือข้อเท็จจริง อะไรคือสาเหตุแห่งการกระทำความผิด และเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึก “รับผิดชอบ” กับสิ่งที่ตนเองทำ และตกลงกันว่าจะเยียวยาผู้เสียหายอย่างไร ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดแล้วทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ ทั้งนี้ ข้อดีของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ กระบวนการดังกล่าวสร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในสังคม โดยต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน และเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการเจรจาซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมดังกล่าวก็มีข้อเสีย คือเนื่องด้วยในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจเกิดความไม่เป็นธรรมหรืออำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในกระบวนการพูดคุยระหว่างคู่กรณีได้ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรด้านเพศ อายุ หรือสถานะทางสังคม

๓) การเล่าความจริง (Truth-telling)

การจัดตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงเพื่อทำหน้าที่ค้นหาความจริง โดยคณะกรรมการค้นหาความจริงสามารถเปิดเผยข้อมูลอย่างเป็นทางการของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งก่อนมีคณะกรรมการดังกล่าว อาจมีการให้ข้อมูลที่กล่าวถึงความเสียหายที่มากเกินไปเกินความเป็นจริง หรือน้อยเกินความเป็นจริงก็ได้ และการเปิดเผยความจริงจะทำให้สังคมหันมาสนใจผู้เสียหาย ซึ่งถูกสังคมเพิกเฉยมาเป็นเวลานาน อันนำไปสู่การสร้างมาตรการเยียวยาผู้เสียหายที่สำคัญ คณะกรรมการค้นหาความจริงสามารถนำเสนอมาตรการในการเยียวยาผู้เสียหาย ตลอดจนการปฏิรูปกฎหมายและสถาบันได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงไม่ใช่ว่าจะเหมาะสมกับทุกบริบทของความขัดแย้งเสมอไป เพราะในบางครั้ง การค้นหาความจริงก็อาจทำให้ความขัดแย้งที่มีอยู่เพิ่มมากขึ้น และการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงก็มีข้อเสียเช่นกัน ได้แก่ บางประเทศไม่มีโครงสร้างทางสถาบันที่น่าเชื่อถือพอที่จะสร้างกระบวนการค้นหาความจริงที่มีความชอบธรรม และไม่มีอะไรรับประกันได้ว่าคณะกรรมการค้นหาความจริงจะดำเนินการอย่างเป็นกลางยิ่งกว่านั้น ในบางครั้ง การเปิดเผยความจริงก็อาจจะยิ่งสร้างความเจ็บปวดให้แก่ผู้เสียหายมากขึ้นก็ได้

๔) การชดเชย (Reparation)

การชดเชยเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการสร้างความปรองดองอย่างแท้จริง โดยถือหลักว่า รัฐมีหน้าที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ การคืนทรัพย์สิน การคืนสิทธิตามกฎหมายแพ่งของบุคคล และการใช้ค่าสินไหมทดแทน (Compensation) ซึ่งหมายถึง การจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้เสียหายสูญเสียไป นอกจากนี้ การเยียวยาอาจได้แก่

การฟื้นฟู (Rehabilitation) ซึ่งหมายถึงการทำให้สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตกลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด ซึ่งอาจทำได้โดยให้การรักษาทางการแพทย์ และการชดเชยยังอาจหมายถึงการสร้างความพึงพอใจ (Satisfaction) ซึ่งก็คือการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เสียหาย โดยการเปิดเผยความจริง การขอโทษ การลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ทั้งนี้ กระบวนการสร้างความปรองดองมีความเปราะบางและต้องอาศัยเวลาและความอดทนจากทุกฝ่าย เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของการยุติความรุนแรง/การหาข้อตกลง ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดว่าความรุนแรงไม่อาจนำมาซึ่งเป้าหมายและทางออกที่ยั่งยืน และในส่วนของกระบวนการสร้างความปรองดองปรองดองในสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดของความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านและการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง โดยทั้งหมดนี้จะดำเนินไปเพื่อยุติความรุนแรง ลดความเกลียดชังแตกแยก สร้างความไว้วางใจและฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งกันรุนแรง และนำไปสู่สังคมปรองดองที่ผู้คนซึ่งมีความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นทางความคิดความเชื่อ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม หรือสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ในแง่ที่สามารถจัดการกับความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดาของสังคม โดยไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างกัน

๒.๓.๓ การสร้างความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Justice)

นอกจากกระบวนการสร้างความปรองดองที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เมื่อสังคมเกิดการใช้ความรุนแรงและนำมาสู่ความสูญเสีย มีการจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร จะใช้วิธีการใดบ้างในการก้าวข้ามพ้นความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน จึงถูกนำมาใช้

ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านเป็นแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติบนพื้นฐานว่าจะจดจำหรือลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือเน้นการเยียวยาผู้เสียหาย โดยมีวิธีการสรุปได้ดังนี้ (คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, ๒๕๕๔)

๑) การฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด (Criminal Prosecutions) ซึ่งมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้น

๒) การนิรโทษกรรม (Amnesty) คือ การได้รับยกเว้นการลงโทษซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการต่อรองกันระหว่างอำนาจเก่ากับอำนาจใหม่ หรือบางกรณีได้รับการยกเว้นการลงโทษด้วยการยอมรับว่าได้กระทำความผิดลงไป

๓) คณะกรรมการค้นหาความจริง (Truth Commissions) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ทำความจริงให้ปรากฏ (Establish the Truth) ที่ได้จากการไต่สวน (Inquiry) ค้นหาความจริง (Truth Seeking) ในช่วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (Focus on the Past) เพื่อเปิดเผยความจริง ให้ผู้ได้รับผลกระทบหรือครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนสังคมโดยรวมได้ทราบในรายละเอียดเหตุการณ์อย่างถูกต้องแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบได้แสดงออก

๔) โครงการช่วยเหลือเยียวยา (Restoration Programs) เป็นการให้ความช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ทรัพย์สินผ่านโครงการหรือการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและรวมไปถึงการกล่าวคำขอโทษจากคู่ปรับอย่างเป็นทางการ (Official/ State Apologies)

๕) การระลึกถึงผู้ได้รับผลกระทบ (Memorialisation of Victims)

เป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมยอมรับและตระหนักรู้ (Recognition) และกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในทางศีลธรรม (Raise Moral Consciousness) ถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา เพื่อจะไม่ทำให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยขึ้นอีก ซึ่งอาจอยู่ในรูปพิพิธภัณฑ์หรืออนุสรณ์แห่งความทรงจำ (Memorial)

๖) การปฏิรูปสถาบัน (Institution Reform) เป็นกระบวนการ

ปฏิรูปสถาบันของหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ กองทัพบก ตำรวจ สื่อสารมวลชน กระบวนการยุติธรรม ฯลฯ เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้หน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าวใช้รูปแบบเดิมในการปฏิบัติที่อาจนำความรุนแรงกลับมาอีกครั้ง

กล่าวโดยสรุป หัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันของคนในชาติท่ามกลางความคิดที่แตกต่างกัน คือ “การฟังอย่างตั้งใจ” เพื่อรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย ไม่ได้มีการขู่กู่ข่มขู่ แต่ร่วมกันแก้ปัญหาในอนาคต เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีโอกาสได้พูดคุย ฟัง และมีความเข้าใจกันว่าทำไมอีกฝ่ายถึงมีความคิดเห็นเช่นนี้ โดยมีเป้าหมายคือ “การร่วมกันหาทางออก” ด้วยการร่วมกันระดมความคิดเห็น เป็นการสร้างความปรองดองทางการเมือง และทางสังคมร่วมกัน ที่มีความยุติธรรมทางกฎหมาย และทางสังคม เป็นการเริ่มต้นเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ที่นำไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (วันชัย วัฒนศัพท์, ๒๕๕๔)

ประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญ คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาและเป็นปัญหาพื้นฐานก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม นอกจากนี้ ประชาชนที่มาร่วมเวทีประชาเสวนาหาทางออก ได้เห็นว่า การทุจริต การตรวจสอบ การใช้อำนาจและการทำงานของสื่อก็เป็นปัญหาสำคัญ และเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม ประชาชนมีความเห็นว่าการหาทางออกของ

ประชาธิปไตยที่คนไทยปรารถนาคงไม่ใช่การลงเอยที่ความรุนแรง หากแต่เป็นการสร้างความสงบด้วยสันติวิธี ด้วยการรับฟังเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เป็นทางออก ที่แท้จริง ไม่มีผู้ชนะหรือผู้แพ้ มีความเสมอภาคด้วยความเป็นประชาชนคนไทยทั้งหมด และที่จะพาสังคมไทยออกจากความขัดแย้ง คือ “ประชาชนคนไทยนั่นเอง”

ส่วนที่ ๓

บริบทแนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

สำหรับ ในส่วนที่ ๓ กรณีศึกษาความขัดแย้งและการปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการศึกษาและอื่นๆ จากสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยเสนาธิการทหาร และสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๙ - ๒๕๕๗ ที่ได้รวบรวมทำการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีทั้งสิ้น ๒๐ เล่ม รวมทั้งการร่วมระดมสมองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

เป็นความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานนั้น มีสาเหตุหลักเกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคมและกระบวนการยุติธรรม อันส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของชาติ เมื่อมองลึกลงไปเฉพาะความขัดแย้งทางการเมือง อันเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งที่สร้างความบอบช้ำมาสู่สังคมไทย ล้วนมาจากการแสวงหาอำนาจทางการเมือง เป็นการแข่งขันช่วงชิงอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้ต่างระดมทรัพยากรและฐานการสนับสนุนเพื่อเอาชนะกันทางการเมือง ใช้วิธีการชุมนุมที่ยึดเยื้อสร้างวาทกรรมความขัดแย้ง แบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน ทั้งในระดับผู้นำและหมู่ประชาชนผู้สนับสนุนแนวทางของพรรคการเมือง สังคมถูกแบ่งแยกจนเกิดการเผชิญหน้า การกระทำผิด ละเมิดกฎหมาย จนกระทั่งเกิดการตอบโต้กันด้วยความรุนแรงที่นำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การเสียชีวิตและบาดเจ็บของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนจำนวนมาก ต่างฝ่ายต่างมองมุมของตนและ

เห็นเป็นความถูกต้อง และต่างแสวงหากลไกต่างๆ เพื่อสร้างความชอบธรรม ในชัยชนะ บนความร้าวรานของบ้านเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหา ทางความมั่นคงภายในประเทศที่บั่นทอนเสถียรภาพและศักยภาพในการพัฒนา ประเทศเป็นอย่างมาก เพื่อแก้ไข เยียวยา และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอีก ในอนาคต จำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่าง ทางความคิดและเพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนในระยะยาว ที่จะส่งผลต่อเสถียรภาพ ของการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยอย่างแท้จริงต่อไป

๓.๑ สภาพปัญหาความขัดแย้งและการปรองดองสมานฉันท์

๓.๑.๑ วิวัฒนาการความขัดแย้งของไทย

ความรุนแรงและสันติวิธีในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง ต้องมุ่งทำความเข้าใจปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยอย่างรอบด้านและเป็นระบบ มากขึ้น เริ่มด้วยบริบทความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกและสังคมไทย ที่มีผลต่อ ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปของความขัดแย้ง โดยย้อนภาพไปในยุคสงครามเย็น ซึ่งเป็นยุคการต่อสู้ทางอุดมการณ์ ความขัดแย้งถูกอธิบายด้วยอิทธิพลของแนวคิด ชนชั้น เป็นความขัดแย้งทางชนชั้น ซึ่งมีแนวโน้มเกิดสงครามกลางเมือง ระหว่าง ชนชั้นนำทางการเมืองผนวกกับนายทุนและจักรวรรดินิยม ซึ่งมุ่งรักษา (preserve) ความมั่นคงแห่งชาติโดยการกดขี่ทางการเมือง ฝ่ายหนึ่ง กับประชาชนผู้ถูกปกครอง ชาวนาชาวไร่ และกรรมาชีพ ซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลง (change) ปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อีกฝ่ายหนึ่ง ในยุคนี้ การเมืองไม่เปิดกว้าง ความขัดแย้งเชิง โคจรสร้างถูกแก้ด้วยความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยม (authoritarian) คือใช้อำนาจ และกำลังบังคับ ต่อมาความตึงเครียดในอินโดจีนผ่อนคลายลง ประเทศไทยมี นโยบายเปิดกว้างทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์สำคัญ ทำให้สังคมไทยผ่าข้าม วิกฤตสงครามกลางเมืองด้วยการเผชิญความเป็นจริง คือ การยอมรับความแตกต่าง

ทางความคิด ทั้งนี้ เพราะสังคมไทยได้ผ่านประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองใหญ่ๆ ๓ เหตุการณ์ทั้ง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖, ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ (รวมถึง พฤษภาคม ๒๕๓๕ หลังจากนั้น) แต่ทุกครั้ง สังคมไทยตั้งคำถามกับระบบการเมืองที่เป็นอยู่ และมองทางออกสำหรับความขัดแย้งทางการเมืองไปที่ การพัฒนาประชาธิปไตยให้มั่นคง ทั้งเชิงสถาบัน และเชิงวัฒนธรรม ทั้งในวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของพลเมือง

หลังยุคสงครามเย็น สังคมนิยมล่มสลาย จีนเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี ความวิตกกังวลเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์หมดไป ความขัดแย้งในสังคมไทยเคลื่อนจากประเด็นความขัดแย้งทางอุดมการณ์และการแย่งชิงอำนาจทางการเมือง (ideology conflict) มาสู่ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรและปัญหาอื่นๆ อันสืบเนื่องจากยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการเร่งรัดการพัฒนาที่เน้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เกิดผลกระทบมากมาย ป่าไม้ถูกทำลาย คนจำนวนมากต้องอพยพออกจากที่ทำกินเดิม เกิดทาสยุคใหม่ผ่านกระบวนการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติ รวมทั้งปัญหาอุบัติเหตุจากอุตสาหกรรม

ในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ เริ่มมีการก่อตัวขึ้นของงานศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งในลักษณะเป็นหัวข้อการศึกษาวิจัย (area of study) โดยไม่ต้องอิงกับปัญหาการต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นความขัดแย้งสืบเนื่องจากปัญหาความขาดแคลนภายใต้ระบบเศรษฐกิจการผลิตอาหาร กล่าวคือ อาหารกลายเป็นอาวุธแบบหนึ่งทั้งให้รางวัลและลงโทษ ผ่านการให้สิทธิพิเศษหรือการบอยคอต เพื่อให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขบางอย่าง เป็นต้น มีประเด็นความขัดแย้งเกิดขึ้นในหลายจุดบนห่วงโซ่การผลิตอาหาร ตั้งแต่ ความต้องการของมนุษย์กับความยั่งยืนของธรรมชาติ การใช้ที่ดินเพื่อผลิตอาหารกับเพื่อการอื่น การยังชีพกับระบบตลาดเจ้าของที่ดินกับเกษตรกรไร้ที่ทำกิน เกษตรขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก พ่อค้าคนกลางกับผู้บริโภค เป็นต้น เฉพาะปัญหาเรื่องข้าว ซึ่งก่อให้เกิดการประท้วงครั้งใหญ่ของชาวนาในปี ๒๕๒๘ ก็มีประเด็นความขัดแย้งต่างๆ เช่น การถือครองที่ดิน

การกำหนดราคาข้าว นโยบายการส่งออก และผู้บริโภคข้าวในเมือง รัฐบาลใช้วิธีแก้ปัญหาหนี้โดยแสดงท่าทีห่วงใยและรับจะแก้ไข ทำให้การประท้วงสลายไป โดยปัญหายังไม่ได้แก้ เป็นเพียงการกลบเกลื่อนปัญหาและซื้อเวลาเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความขัดแย้งทางทรัพยากรที่ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงกับบทบาทของรัฐในการอำนวยความสะดวกให้คนบางกลุ่มและกีดกันบางกลุ่มไม่ให้มีการเข้าถึง ประเด็นการศึกษาความขัดแย้งขยายไปโยงกับเรื่องสิทธิมนุษยชน การอยู่รอดทางวัฒนธรรม บทบาทของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในการสกัดและกระจายทรัพยากร ซึ่งมีรากฐานปัญหาอยู่ที่การขายทรัพยากรธรรมชาติท่ามกลางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยมีบริษัทข้ามชาติเป็นตัวละครสำคัญ ปัญหาความขัดแย้งทางทรัพยากรทั้งหมดนี้ เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปแล้ว มูลเหตุฝังรากอยู่ในยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาของรัฐเลยทีเดียวน โดยเฉพาะช่วงเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Countries: NICs) ทำให้เกิดความขัดแย้งเรื่องนาเกลือ-นาข้าว ประมงชายฝั่ง-นากุ้ง สนามกอล์ฟ-การชลประทานเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม/การท่องเที่ยว/การขยายเมือง-ปัญหามลภาวะ เป็นต้น

๓.๑.๒ ปัจจัยที่ทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยที่ผ่านมาไม่บรรลุผลสำเร็จ

สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ “โลกาภิวัตน์” ที่เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง ขณะที่คนชนชั้นล่างที่เสียเปรียบต่างๆ กำลังต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่หรือความชอบธรรมในสังคม อีกทั้งในอดีตที่ผ่านมา มีความชัดเจนถึงการยอมรับความไม่เท่าเทียมของคนในสังคมไทย การสร้างประสานแนวคิดของความสามัคคีและแนวคิดการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมผ่านวาทกรรมต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างสำนึกใหม่ให้คนในสังคมยอมรับ เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมทางชนชั้น และท้ายที่สุด

มองเห็นว่าความไม่เสมอภาค ความไม่เท่าเทียมกันกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา กลายเป็นวิถีของวัฒนธรรมหนึ่งในสังคมไทยที่ยังรากลึกที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ การสร้างกระแสชาตินิยม ที่มีแกนกลางอยู่ที่ “ชาติไทย” และ “ความเป็นประชาธิปไตย” ที่แต่ละกลุ่ม แต่ละฝ่ายออกมาเรียกร้องตามช่องทางต่างๆ มีส่วนสำคัญที่หล่อหลอมวัฒนธรรมไทยยาวนานหลายปี เพราะได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีคิด พฤติกรรมทางสังคม รวมถึงระบบความสัมพันธ์ของคนไทย ตลอดจนการหล่อหลอมวิถีคิดที่มีลักษณะคับแคบ และประชาชนมีความต้องการเป้าหมายเดียวกัน คือ “ประชาธิปไตย” แต่ได้มีกลุ่มการเมืองและคณะกรรมการเมืองเข้ามามีบทบาทในการนำประชาชน เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยตามรูปแบบที่ตนต้องการ โดยไม่ยึดหลักการและหลักวิชา จึงทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของประชาชนที่ล้มเหลวและซ้ำรอยเดิม ซึ่งปัจจุบันนอกจากจะทำให้บ้านเมืองไม่มีทางออกแล้ว ยังส่งผลร้ายให้ความขัดแย้งของคนในชาติทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก และท่ามกลางความต้องการประชาธิปไตยของประชาชนนี้ ได้สร้างความสับสนให้กับประชากรอีกส่วนหนึ่งของประเทศว่ารูปแบบประชาธิปไตยแบบใดคือความถูกต้อง และเป็นแนวทางที่ถูกต้องสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของชาติได้

๓.๒ แนวคิดการปรองดองสมานฉันท์

๓.๒.๑ การสร้างความปรองดองเพื่อสังคมไทย

ท่ามกลางกระแสการปฏิรูปประเทศ ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการความคิดของคนไทยแล้ว การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็เป็นอีกกระแสหนึ่งที่อยู่ในความสนใจไม่ยิ่งหย่อนกัน แต่การที่จะปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ ให้บรรลุตามความคาดหวังของสังคมไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างบรรยากาศแห่งความมีไมตรีเอื้ออาทร และพูดคุยกันของชนในชาติฉันท์พี่น้องให้เกิดขึ้นได้เสียก่อน ในบรรดาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเรื่อง

ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญาแนวคิดทางการเมือง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหลื่อมล้ำ หรือความแตกต่างทางชาติพันธุ์แต่สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผ่านมาและยังคงดำรงอยู่นี้ มีฐานความขัดแย้งอยู่ในหลายระดับ ทั้งในระดับบุคคล ระดับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง และระดับโครงสร้างที่สืบเนื่องมาจากตัวบทกฎหมายและนโยบายสาธารณะ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐและประชาชน แต่เมื่อเจาะลึกลงไปหาสาเหตุของความขัดแย้งที่นำพาสังคมไทยมาสู่จุดวิกฤตทางการเมืองที่ยืดเยื้อและการเผชิญหน้าอย่างรุนแรง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน พบว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมือง อันเนื่องมาจากความต้องการแสวงหาอำนาจทางการเมือง รวมทั้งแนวคิดและการดำเนินนโยบายของพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน อาทิ นโยบายเสรีนิยม นโยบายประชานิยม นโยบายกระจายอำนาจ นโยบายรวมศูนย์อำนาจ นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครอง นโยบายสังคมนิยม นโยบายประชาธิปไตย

การแข่งขันช่วงชิงโอกาสในการเข้าสู่อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินที่ผ่านมา ทำให้พรรคการเมืองไม่อาจแสวงหาจุดร่วมได้ด้วยการออมขอมประนีประนอมกัน จึงนำมาสู่การระดมทรัพยากรและฐานการสนับสนุนเพื่อเอาชนะกันทางการเมือง ใช้วิธีการชุมนุมที่ยืดเยื้อ สร้างวาทกรรมเพื่อระดมมวลชน ออกมากดดันและลดความน่าเชื่อถือของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจนทั้งในระดับผู้นำและหมู่ประชาชนผู้สนับสนุนแนวทางของพรรคการเมือง จนเกิดการเผชิญหน้า การกระทำผิดละเมิดกฎหมายจนกระทั่งเกิดการตอบโต้กันด้วยความรุนแรงที่นำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน เสียชีวิตและบาดเจ็บของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนจำนวนมาก ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาทางความมั่นคงภายในประเทศที่บั่นทอนเสถียรภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เมื่อประกอบกับความพยายามลดอำนาจกลไกในการตรวจสอบ

หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย ละเลยการมีส่วนร่วม
ในกระบวนการทางนโยบายของประชาชนจากผู้ที่ควบคุมอำนาจการเมืองด้วยแล้ว
ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและมาตรฐานของ
กระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างประชาชน
เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีความรู้สึกอคติเกลียดชังระหว่างกัน ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่ง
ต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมนับเป็นความคาดหวัง
ของสังคมไทยและในระดับของประชาคมระหว่างประเทศ ที่ต้องการเห็น
การสร้างความปลอดภัยและการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้นใน
สังคมไทย เพื่อสมานรอยร้าวที่ได้หยั่งลึกที่มีใ้เกิดขึ้นในระบบการเมืองเท่านั้น
แต่เข้าไปสู่ในระดับของสังคมวัฒนธรรม ในชุมชนและขยายเข้าสู่สถาบันครอบครัว
จึงถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยต้องแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่าง
ทางความคิดเพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงในระยะยาว ที่จะส่งผลต่อ
เสถียรภาพของการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยและภูมิภาค

๓.๒.๒ แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย

การสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๔/๒๕๕๘ เรื่อง “แนวคิด
สู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย
(๒๕๕๘) สรุปได้ว่า การแก้ไข เยียวยา และการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอีก
ในอนาคต จำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่าง
ทางความคิดเพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนในระยะยาว ที่จะส่งผลต่อเสถียรภาพของ
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยอย่างแท้จริงต่อไป โดยหลักการต่างๆ ทั้ง
ในระยะเปลี่ยนผ่านและในระยะยาว ได้แก่

ระยะเปลี่ยนผ่าน

(๑) การจัดตั้งศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (คปป.) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการยุติความขัดแย้งรุนแรง โดยการจัดตั้งเวทีสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนของกลุ่ม บุคคล แต่ละฝ่าย โดยการเชิญบุคคลจำนวนหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าจะเป็นผู้ที่จุดเชื้อความขัดแย้งขึ้นในสังคมเข้ามาทำความเข้าใจ หรือที่เรียกว่า การปรับทัศนคติ

(๒) ค้นหาความจริงโดยการวิเคราะห์สาเหตุแห่งความขัดแย้ง หรือความเสียหายในประเทศ การศึกษา วิเคราะห์ หรือหาสาเหตุของความขัดแย้ง โดยใช้ฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง และความจริงที่เป็นแหล่งในการอ้างอิงเพื่อให้ ความจริงปรากฏ หากสามารถเปิดเผยความจริงได้ก็อาจจะนำไปสู่การยอมรับและการขอโทษให้อภัยกันได้ ทั้งนี้ ให้ คปป. ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประสานงาน ผู้นำความขัดแย้งทุกกลุ่มเพื่อลดหรือยุติความขัดแย้งนั้น

(๓) กระบวนการเยียวยาบาดแผลของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ภายหลังเหตุการณ์รุนแรง และการยุติความสัมพันธ์ในด้านที่เป็นอคติต่อกัน โดย คปป. ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำได้ โดยการให้อภัย ขัดใจเยียวและการลงโทษ

(๔) การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและญาติผู้เสียหาย เป็นการเยียวยาด้านจิตใจ ร่างกาย ทรัพย์สิน รวมทั้งผู้ที่กำลังเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมให้ได้รับความเป็นธรรม ทั้งกระบวนการทางศาลและการให้ความช่วยเหลือ ด้านมนุษยธรรม

(๕) การสร้างกระบวนการปรองดองเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ ไว้วางใจกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาหรือบริบททางวัฒนธรรม ของแต่ละสังคม โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างสังคมที่คนเห็นต่างกันสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

(๖) การขับเคลื่อนกระบวนการปรองดองในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับผู้นำ แกนนำ และรากหญ้า โดยปฏิรูปกฎหมาย มีระบบการบริหารราชการที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำ และให้ความเป็นธรรมกับประชาชน

ระยะยาว

(๑) การปฏิรูประบบราชการให้เกิดการบริหารราชการที่ดี มีการควบคุมตรวจสอบความโปร่งใส และสนองตอบความต้องการของประชาชน

(๒) การสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งแบบมีส่วนร่วม (Healthy Democracy) โดยมุ่งเน้นไปที่เรื่องของ “สิทธิ” “เสรีภาพ” และ “ความยุติธรรม” เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ลดความหวาดระแวง ถึงแม้ประชาธิปไตยจะอยู่บนความขัดแย้ง แต่ก็ต้องอยู่บนกฎและกติกาเดียวกัน

(๓) การสร้างความเป็นประชาธิปไตยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้สังคมเดินหน้าต่อไปไม่ให้อดีตกลับมาซ้ำรอยเดิม และเพื่อคืนความยุติธรรมให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง อีกทั้งยังเป็นการสร้างหลักนิติรัฐและหลักสิทธิมนุษยชนให้เป็นรูปธรรมได้

(๔) การเสริมสร้างระบบคุณธรรมและจริยธรรม (Merit System) เพื่อให้เกิดการสร้างคนดี มีคุณภาพและความสามารถในองค์กรและสังคม

(๕) การสร้างความสมานฉันท์ ความรักสามัคคี การปรับทัศนคติ เพื่อให้เกิดความปรองดองระหว่างคนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมประชาธิปไตยที่มีความแตกต่างหลากหลาย และสร้างแนวทางที่จะนำพาประเทศไปสู่ความมีเสถียรภาพและสันติสุขอย่างยั่งยืน

(๖) การให้การศึกษาและความรู้แก่สาธารณชนเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุดังกล่าวอีก รวมถึงการสร้างเครื่องเตือนใจให้สังคมได้รำลึกถึงผลร้ายที่เคยเกิดขึ้น

(๗) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยการปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ ความเข้าใจคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย แต่การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพ และมีความตั้งใจจริงจากผู้นำทางการเมือง และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ใช้ความพยายาม ความอดทน ความจริงใจและความจริงจัง

ท้ายที่สุด ในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นภายในสังคมไทย จำเป็นต้องอาศัยทั้งเวลาและการดำเนินการที่มีหลักการ แบบแผนกระบวนการ และกลไกในการขับเคลื่อน ที่จะช่วยให้เกิดการมองอย่างแยกแยะ การทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา การแสวงหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งขยายตัวและเกิดขึ้นซ้ำ ด้วยมาตรการทางกฎหมายและนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้ยังต้องอาศัยการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความปรองดอง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการปฏิรูปปรับเปลี่ยนในเชิงกรอบคิดและเชิงโครงสร้างที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดสมดุลในมิติของการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศที่ตั้งอยู่บนฐานของความมั่นคงของมนุษย์และหลักของนิติรัฐ นิติธรรม ส่งเสริมคุณค่าของสังคมพหุวัฒนธรรม ที่คนในสังคมเคารพและอยู่ร่วมกันได้ แม้มีความคิดเห็นและการให้คุณค่าในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม และสัมพันธ์กันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ได้ มีสำนึกรับผิดชอบผลจากการกระทำของตน ไม่กดขี่เอารัดเอาเปรียบ และตระหนักถึงคุณค่าศักดิ์ศรีของผู้อื่น รวมทั้งเป็นสังคมที่มีวุฒิภาวะและทักษะในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทได้ด้วยสันติวิธี

๓.๓ แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย

ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ทั้งจากการศึกษาจากเอกสารวิจัยและการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๔/๒๕๕๘ ซึ่งเป็นข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ ได้ แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย ๑๒ ประเด็น ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

๓.๑ ตารางแสดงผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากงานวิจัย เอกสารวิชาการที่ได้ทำการศึกษาและการสนทนาปัญหาพหุศาสตร์ ครั้งที่ ๔/๒๕๕๘ เรื่อง “แนวคิดสู่ความสำเร็จของการรับรองตอสมานฉันทน์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย (๒๕๕๘) จากความร่วมมือระดมสมองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันทน์ มีดังนี้

สรุปประเด็นการรับรองตอสมานฉันทน์ ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย	การรวบรวมผลการศึกษ แนวคิด ทฤษฎีจาก งานวิจัย เอกสารวิชาการ ของ สปท., วปอ., สจว., วสท.	การสนทนาปัญหา พหุศาสตร์ ครั้งที่ ๔/๒๕๕๘ เรื่อง “แนวคิดสู่ ความสำเร็จ ของการรับรองตอสมานฉันทน์ ในระยะเปลี่ยนผ่านของ สังคมไทยฯ
๑. การดำเนินคดีทางกฎหมาย	✓	
๒. การนิรโทษกรรม	✓	
๓. การค้นหาความจริง	✓	✓
๔. การช่วยเหลือเยียวยา	✓	✓
๕. การระงับถึงผู้ได้รับผลกระทบ	✓	
๖. การปฏิรูปสถาบัน	✓	
๗. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี	✓	✓
๘. การสร้างบรรยากาศแห่งการรับรอง	✓	✓
๙. การหลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้งใหม่	✓	
๑๐. การสร้างความปรองดองในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันทน์	✓	
๑๑. ขับเคลื่อนกระบวนการรับรองในทภาคส่วน	✓	✓
๑๒. กลไกและการข้ามผ่านความขัดแย้งจากทเรียนในอดีต	✓	✓

จากการสังเคราะห์ตารางประเด็นการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยแนวคิด ทฤษฎีจากงานวิจัย เอกสารวิชาการที่ได้ทำการศึกษาและการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๔/๒๕๕๘ เรื่อง “แนวคิดสู่ ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย (๒๕๕๘) จากการร่วมระดมสมองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ข้างต้น พบว่า มี ๑๒ ประเด็น สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การดำเนินคดีทางกฎหมาย

การเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและเป็นการลดเงื่อนไขของข้อกล่าวอ้างว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในส่วนของ การดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาจากกระบวนการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.)

ทางเลือกที่ ๑ : ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาด้วยกระบวนการยุติธรรมตามปกติที่มีอยู่ โดยให้เฉพาะผลการพิจารณาของ คตส. ลั่นผลลงและโอนคดีทั้งหมดให้ ปชช. ดำเนินการใหม่ แต่ไม่กระทบถึงคดีที่ถึงที่สุดแล้ว

ทางเลือกที่ ๒ : ให้เพิกถอนผลทางกฎหมายและให้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมปกติ โดยให้ถือว่าคดีดังกล่าวไม่ขาดอายุความ

ทางเลือกที่ ๓ : ให้เพิกถอนผลทางกฎหมาย และไม่นำคดีที่อยู่ระหว่างกระบวนการและที่ตัดสินไปแล้วมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง

๒) การนิรโทษกรรม

การให้อภัยผ่านกระบวนการนิรโทษกรรมคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองโดยรวมถึงกลุ่มผู้ชุมนุมทุกฝ่าย เจ้าหน้าที่รัฐและผู้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบไปด้วย

ทางเลือกที่ ๑ : ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองทั้งหมดทุกประเภท และคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น การทำลายทรัพย์สินของรัฐหรือเอกชน

ทางเลือกที่ ๒ : ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมโดยความผิดอาญาอื่น ซึ่งแม้จะมีวัตถุประสงค์ทางการเมือง จะไม่ได้รับการยกเว้น เช่น การทำลายทรัพย์สินของรัฐหรือเอกชน ทั้งนี้ทั้งสองทางเลือก ให้อภัยโทษแก่ความผิดที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยให้กรณีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ

๓) การค้นหาความจริง

การจัดการกับความจริงของเหตุการณ์รุนแรงที่นำมาซึ่งความสูญเสีย ดังนี้

- ควรสนับสนุนส่งเสริม ให้มีการดำเนินการค้นหาความจริงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย
- ควรเปิดเผยข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ไม่ระบุตัวบุคคลในระยะเวลาที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบททางสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ของการเปิดเผย เพื่อให้สังคมเรียนรู้บทเรียนที่เกิดขึ้นในอดีตและป้องกันมิให้เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกในอนาคต

๔) การช่วยเหลือเยียวยา

การเยียวยาผู้เสียหาย ที่มีใช่เป็นเพียงการเยียวยาเฉพาะสุขภาพกายของผู้เสียหายเพียงอย่างเดียวหากแต่ต้องมีการเยียวยาสุขภาพจิตของผู้เสียหาย และทำให้ผู้เสียหายได้มีสถานะความเป็นอยู่ในสังคมที่ดีดังเดิมด้วย ส่วนปัญหาที่ว่าผู้เสียหายจะต้องได้รับการเยียวยาอะไร หรืออย่างไรบ้างนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคล สภาพทางการเมือง วัฒนธรรม และเหตุการณ์อันทำให้เกิดความทรงจำที่เจ็บปวดแก่ผู้เสียหายด้วย ทั้งนี้ แนวทางของไทยอาจต้องเน้นการให้ความสำคัญในการเยียวยาผู้เสียหาย

๕) การระลึกถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบ

กระบวนการที่ทำให้สังคมยอมรับและตระหนักรู้ และกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในทางศีลธรรม ถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา เพื่อจะไม่ทำให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยขึ้นอีก

๖) การปฏิรูปสถาบัน

เป็นกระบวนการปฏิรูปสถาบัน ของหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันไม่ให้หน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าวใช้รูปแบบเดิมในการปฏิบัติที่อาจนำความรุนแรงกลับมาอีกครั้ง

๗) การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

หลักสันติวิธีเป็นทางเลือกหลักเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง และยึดมั่นในหลักมนุษยธรรม เพื่อปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือกลุ่มคนผู้ก่อความรุนแรง ต่างเกิดขึ้นจากเงื่อนไขที่เชื่อว่า ต่างฝ่ายต่างมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรง เป็นวิธีการบรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง ไม่ว่าจะเข้าไปเพื่อเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

๘) การสร้างบรรยากาศแห่งการปรองดอง

การสร้างบรรยากาศแห่งการปรองดอง ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเกิดควบคู่ไปกับแนวทางของกฎหมายและการบริหารเพื่อจัดการความขัดแย้ง โดยจะต้องเป็นแนวทางที่ถูกผลักดันโดยรัฐบาล ดังนี้

- การสร้างเจตจำนงทางการเมือง รวมทั้งมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่จะสร้างความปรองดองในชาติโดยเร็ว

- การสร้างความตระหนักของทุกภาคส่วนในสังคม ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความปรองดองในชาติ
- การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งในรูปของตัวเงินและความรู้สึก อาทิ การยกย่องให้เกียรติผู้สูญเสีย หรือการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นที่ระลึกถึงบทเรียนต่อเหตุการณ์ทางการเมืองของสังคมไทย
- การที่ทุกฝ่ายควรงดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าอยู่ในสังคมที่ไม่เคารพกฎหมายและหลักนิติรัฐ อาทิ การใช้มวลชนในการเรียกร้องหรือกดดันด้วยวิธีการอันผิดกฎหมาย
- การลดความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยยุติการเคลื่อนไหวใดๆ ที่อาจถูกตีความได้ว่าเป็นความพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
- สื่อมวลชนควรสนับสนุนกระบวนการสร้างความปรองดอง และหลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้งใหม่ โดยเฉพาะสื่อที่นำเสนอความเห็นทางการเมืองเพียงด้านใดด้านหนึ่ง
- สังคมไม่ควรรื้อฟื้นเอาผิดกับการทำรัฐประหารที่ผ่านมาในอดีต และต้องหามาตรการในการป้องกันมิให้เกิดการรัฐประหารอีกในอนาคต

๙) การหลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้งใหม่

การนำเสนอความเห็นทางการเมืองด้วยความเป็นกลาง และมีนัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในชาติอย่างเป็นรูปธรรมในที่สุดแล้วเพื่อการมองอนาคตไปข้างหน้าร่วมกัน

๑๐) การสร้างความปรองดองในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการเยียวยาปัญหาความขัดแย้งโดยให้ความสนใจในการฟื้นฟู แก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้คุณค่าเรื่องการลงทุนผู้ทำผิด โดยยกระดับความสำคัญของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น รวมทั้ง การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเรียกร้องให้ผู้ทำผิดแสดงความรับผิดชอบโดยตรง ต่อบุคคลหรือชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการข้อพิพาทที่มีรากฐานอยู่ใน วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม

๑๑) ขับเคลื่อนกระบวนการปรองดองในทุกภาคส่วน

การขับเคลื่อนกระบวนการปรองดองในทุกระดับ โดยปฏิรูปกฎหมาย มีระบบการบริหารราชการที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำ และให้ความเป็นธรรมกับประชาชน

๑๒) กระบวนการและกลไกหลักในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

การดำเนินกระบวนการพูดคุย (Dialogue) ใน ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ตัวแทนทางการเมืองและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ซึ่งอาจ มีรูปแบบการพูดคุยที่หลากหลาย

ระดับที่ ๒ ประชาชนฐานรากในรูปของการจัด ‘เวทีประเทศไทย’ ในพื้นที่ ทั่วประเทศ ทั้งนี้ อาจเริ่มต้นกระบวนการจากการริเริ่มพูดคุยกันในคณะกรรมการ วิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปรองดองแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ได้ข้อสรุปเบื้องต้นร่วมกันโดยไม่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสิน หลังจากนั้น จึงขยายผลการพูดคุยสู่พรรคการเมืองของตน กลุ่มผู้สนับสนุน และสังคมใหญ่ เพื่อให้ผู้คนที่สังคมที่ไม่ว่าจะมีความเห็นทางการเมืองแบบใด เกิดความตระหนัก ว่า สังคมไทยจะปรองดองกันได้ก็ต่อเมื่อทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการถกเถียง ถึงความเป็นไปได้ต่างๆ ผ่านกระบวนการพูดคุยที่สามารถนำมาซึ่งทางออกที่ ยอมรับได้ร่วมกัน

ในภาพรวม ปัญหาความแตกแยกในสังคมไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรง และขยายวงกว้างขึ้นทุกขณะ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ความสงบเรียบร้อย ของบ้านเมือง ทั้งนี้อาจมีผลต่อความเชื่อมั่นของต่างประเทศที่มีต่อประเทศไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนชาวไทยทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาและ ปรับเปลี่ยนวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่นี้ ด้วยการร่วมสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งความสามัคคี ด้วยการเสริมสร้างแนวความคิดในการเคารพซึ่งความแตกต่าง ทางความคิด ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ร่วมกันฟื้นฟูกระบวนการ หล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวมและจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็งที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหา ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองได้ ก่อนที่จะลุกลามใหญ่โต กลายเป็นปัญหา ความขัดแย้งรุนแรงของประเทศชาติ แนวทางสามัคคีคือแนวทางของความปรองดอง เห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจาก ทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่ง สร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจว่ารัฐจะอำนวยความสะดวก และความเท่าเทียมให้กับ ประชาชนได้ พร้อมทั้งมุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการที่มีความเป็นไปได้และ เห็นพ้องร่วมกัน ตลอดจนการยอมรับความเสี่ยงเป็นเงื่อนไขสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ บนฐานแห่งความไว้วางใจ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของแนวความคิดสามัคคีที่ที่รัฐบาลทุกสมัยต่างให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ให้มีความรัก ความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภายใต้ระบบการเมืองการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข หากทุกภาคส่วน ตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความสามัคคี และพร้อมเปิดใจยอมรับ แนวทางต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของปัญหาความแตกแยก ในสังคมไทยอันจะนำไปสู่สังคมสามัคคีได้ในระยะเวลาไม่นานเกินรอ

ส่วนที่ ๔

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ บทสรุป

ท่ามกลางสภาวะความขัดแย้งในปัจจุบัน ทำให้ไม่มีความคิดเห็นของฝ่ายใดที่ถูกหรือผิดไปเสียทั้งหมดข้อเสนอนี้ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งยังคงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอยู่นั้น จึงมีลักษณะเป็นทางเลือกที่ยังมิใช่คำตอบสุดท้าย และขอให้ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการสร้างความปรองดองบนพื้นฐานของความจริงใจและจริงใจด้วยกระบวนการพูดคุย (Dialogue) ใน ๒ ระดับ คือ ๑) ระดับตัวแทนทางการเมืองและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง และ ๒) ระดับประชาชนในพื้นที่ในลักษณะของ “เวทีประเทศไทย” ซึ่งจะทำให้สังคมได้ร่วมกันแสวงหาทางออกต่อความขัดแย้งทางการเมืองปัจจุบัน และออกแบบภาพอนาคตของชาติประเทศไทย ตลอดจนกติกากาทางการเมืองที่ยอมรับได้ร่วมกัน และไม่ควรถักหาญดำเนินการใดไปก่อนจะได้รับความเห็นร่วมกันในสังคม

การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นโดยเร็ว จึงเป็นความปรารถนาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่จะสานต่อความคาดหวังของสังคมไทยและประชาคมระหว่างประเทศ ที่ต้องการเห็นความสงบ สันติ ความสมัคคีปรองดองสามัคคีของชนในชาติ ร่วมกันสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้น สมานรอยร้าวที่ได้หยิ่งลึก ที่มีขึ้นเกิดขึ้นในระบบการเมืองเท่านั้น แต่เข้าไปสู่ในระดับของสังคมวัฒนธรรม ในชุมชน และขยายเข้าสู่สถาบันครอบครัว จึงถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยต้องแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่างทางความคิด เพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จึงมีใช้ภารกิจที่จะสำเร็จได้ ชั่วข้ามคืน ทั้งนี้ เห็นสมควรที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการร่วมกัน อย่างเป็นองค์รวม อย่างไรก็ตามการมีตัวบทกฎหมายที่แม้ว่าจะดีเลิศสมบูรณ์อย่างไร ก็ไม่อาจทำให้บรรลุความสำเร็จได้ หากอารมณ์ ความรู้สึกของคนในสังคมยังไม่คล้อยตามเห็นด้วย ดังนั้น ทุกฝ่ายควรต้องดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความปลอดภัยไปพร้อมๆ กัน

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรหาทางออกในการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรม
- ๒) ควรปลูกฝังให้เยาวชนเคารพหลักประชาธิปไตยและควรมีหลักสูตร หน้าที่พลเมืองในหลักสูตรในระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ตลอดจนอบรม อย่างต่อเนื่องเรื่องหน้าที่พลเมืองให้กับประชาชน
- ๓) ควรมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ร่วมกันพัฒนา ท้องถิ่นตน อันเป็นการสร้างความรัก ความไว้วางใจในพื้นที่ และนำมาสู่การก้าวข้าม ความแตกแยกของความคิด แต่มุ่งทำงานเพื่อส่วนรวมและร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ เป็นไปตามบริบทของพื้นที่นั้นๆ
- ๔) ควรมีมาตรการแก้ไขปัญหาการทุจริตของนักการเมืองและข้าราชการ โดยการส่งเสริมให้เกิดองค์กรภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งเพื่อทำหน้าที่ติดตามและ ตรวจสอบการดำเนินงานโครงการของรัฐ ตลอดจนปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ ให้สามารถลดการเอื้อให้เกิดช่องทางคอร์รัปชัน
- ๕) ปรับปรุงคุณภาพสื่อมวลชนโดยมีคณะกรรมการควบคุมและดูแลจัดการสื่อ ให้มีมาตรฐานเดียวกันให้มีจิตสำนึกของผู้ทำหน้าที่สื่อและมีจริยธรรม
- ๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เช่น แนวทางการแก้ไข ปัญหานโยบายประชานิยม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามผลกระทบด้านต่างๆ ของนโยบายประชานิยม

๗) มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมกับองค์กรอิสระในการติดตามการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ และเสริมสร้างความรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรอิสระและองค์กรภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง

๘) การพัฒนาทางการเมืองไม่ว่าจะพิจารณาในทัศนะใดก็ตาม จะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง คือ ความเสมอภาค ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมือง และการร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคตามกฎหมาย โดยกฎหมายจะต้องมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะฐานะร่ำรวย หรือยากจนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๘) การสร้างความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น อาจต้องใช้เวลาที่ยาวนาน ดังนั้น ควรใช้ช่วงเวลาระหว่างการพัฒนาที่เรียนรู้และพยายามแก้ไขบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาด้วยความจริงใจและปราศจากอคติ

๑๐) การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองที่ดี เห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการควบคุม กำกับและตรวจสอบให้การบริหารราชการสามารถสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเริ่มมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น ทั้งการเมืองภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดสิทธิ และเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนเพิ่มขึ้น เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบทางการเมือง และวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ตลอดจนทำกิจกรรมทางการเมืองได้ตามที่กฎหมายกำหนด

๑๑) แนวคิด “หลักภราดรภาพนิยม” หลักของความเป็นเพื่อนร่วมชาติ พวกพ้องเดียวกัน ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาจึงต้องแก้ปัญหามาของชาติร่วมกัน

บทสรุปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

เมื่อกระบวนการปรองดองเกิดขึ้นผ่านการพูดคุยเจรจาจนบรรลุข้อตกลงทางการเมือง การแก้ไขกฎหมายหรือการตั้งองค์กรเพื่อดำเนินการปรองดอง ตลอดจนการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรงแล้ว สังคมย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกทั้งในแง่ของโครงสร้างทางสังคมและทัศนคติของผู้คนในสังคมโดยรวม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมมุ่งที่จะตอบสนองต่อเหตุแห่งความขัดแย้งแปรเปลี่ยนความขัดแย้งให้ก่อเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ร่วมกัน คือ การปฏิรูปโครงสร้าง และสร้างหลักประกันความเป็นธรรม

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งที่จะต้องเกิดขึ้นทั้งระหว่างกระบวนการปรองดองและภายหลังจากการบรรลุข้อตกลงเพื่อนำสิ่งที่ตกลงกันไปสู่การปฏิบัติก็คือ การปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางการบริหารปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่เพียงแต่โครงสร้างทางการเมืองเท่านั้นที่มีการปฏิรูป หากแต่โครงสร้างองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการดำรงอยู่ของความเป็นธรรมในสังคมก็ต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ถึงที่สุดแล้ว การที่กระบวนการสร้างความปรองดองในชาติจะบรรลุเป้าหมายได้นั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องก้าวข้ามไปให้ไกลกว่าการถกเถียงกันเพียงแค่ออกกฎหมาย โดยต้องพิจารณาให้กว้างและลึกถึงเหตุแห่งความขัดแย้ง คำนึงถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังต่างๆ ในสังคม รวมถึงการมีกระบวนการในการแก้ไขปัญหา และสร้างความปรองดองที่ทุกฝ่ายในสังคมให้การยอมรับ ภายใต้อบรบอบอากาศของความเป็นประชาธิปไตยที่ทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกว่ามีบทบาทและพื้นที่ในการเสวนาถกเถียงถึงภาพอนาคตของประเทศ อันเป็นเสมือนหลักหมุดปลายทางที่ทุกฝ่ายจะร่วมเดินทางไปภายใต้กติกาที่สังคมเห็นพ้องต้องกัน

การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นโดยเร็ว จึงเป็นความปรารถนาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่จะสานต่อความคาดหวังของสังคมไทยและประชาคมระหว่างประเทศ ที่ต้องการเห็นความสงบ สันติ ความสมัครสมานสามัคคีของชนในชาติ ร่วมกันสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้น สมานรอยรั่วที่ได้หยั่งลึก ที่มีให้เกิดขึ้นในระบบการเมืองเท่านั้น แต่เข้าไปสู่ในระดับของสังคมวัฒนธรรม ในชุมชนและขยายเข้าสู่สถาบันครอบครัว จึงถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยต้องแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่างทางความคิดเพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จึงมีใช้ภารกิจที่จะสำเร็จได้ ชั่วข้ามคืน ทั้งนี้ เห็นสมควรที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม อย่างไรก็ตาม การมีบทกฎหมายที่แม้ว่าจะดีเลิศ สมบูรณ์อย่างไร ก็ไม่อาจทำให้บรรลุความสำเร็จได้ หากอารมณ์ความรู้สึกของคนในสังคมยังไม่คลายตามเห็นด้วย ดังนั้น ทุกฝ่ายควรต้องดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความปลอดภัยไปพร้อมๆ กัน

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400
โทร. 0 2275 5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

